

A RESPONSABILIDADE DA ESCOLA

XESÚS RÁBADE PAREDES

Equipo de Lingua Galega

Gabinete da Reforma Educativa

Xa en 1985, hai seis anos, un colectivo de pais (tal vez ilusos) emitía en Santiago, baixo as siglas de APADEL (Asociación de Pais pola Defensa da Lingua), un breve documento realista e moderado que pretendía romper coa discriminación flagrante que padece o galego no campo educativo. Causa pena comprobar aínda hoxe a vixencia daquel mesmo diagnóstico.

A campaña de sensibilización que emprende APADEL e as súas propostas de actuación urxente no ámbito da escola seguen sendo por desgracia aínda válidas como referente básico á hora de adaptar a inminente Reforma Educativa á realidade concreta de Galicia, porque a *contextualización* entre nós do currículo escolar ten que significar, dentro do maro da citada Lei, unha moi afinada sincronía coa especificidade socioeconómica, cultural e lingüística desta Comunidade.

Ensinar en Galicia ignorando as circunstancias ambientais que se nos introducen cada día nas aulas, ou pretender pecha-los ollos perante a situación de dúas linguas en conflito, descriminando precisamente a maioritaria e propia, sería tanto como esquecer quen somos, andar desorientados, non dar ningún sentido ó que facemos e non sabermos nin que voz nos define nin como nos chamamos. Eu teño a certeza de que se hoxe a escola puxese o empeño galeguizador que durante tantos séculos puxo en desgaleguiza-los alumnos que lle entraban polas portas, a plena normalización deste país -cultural, política, lingüística- era labor doado a curto prazo. As cousas, por desgracia para todos, non suceden deste modo, e o sistema educativo de Galicia, con reforma ou sen ela, segue a cumprilo seu papel alienante, de costas á comunidade onde radica.

Hai pouco máis dun ano, lía un intelixente e xucioso artigo do escritor e xornalista Manolo Rivas no que se retrataba a toda esa xen-tiña que sen ningún pudor manifesta os seus complexos nos medios de opinión, atacando un patrimonio comunal que debería preservar e defender todo galego de lei e calquera persoa sensible e cultivada: o idioma de Galicia. Referíase o autor á liberdade entre nós conculcada de se escolarizar na lingua propia (isto é, en galego), un dereito que se lles segue negando aínda ós nosos fillos en tódalas escolas do país. É esta unha cuestión sobre a que eu teño insistido con algunha teima, porque me parece grave a discriminación que o noso idioma sofre no sistema escolar, un segregacionismo revelador da desigualdade de oportunidades que padecen moitos nenos e nenas no presente en Galicia.

Hoxe en día, en efecto, ó ingresaren na escola, as alumnas e alumnos galegofalantes teñen na práctica que abdicar do seu idioma, mesmo contradicindo abertamente o que a lexislación sinala: *O galego, como lingua propia de Galicia, é tamén lingua oficial no ensino en tódolos niveis educativos.*

Na miña condición de ensinante e de pai, teño nisto a vantaxe de non falar de oídas. Como pai, constatei e constato que en ningún momento a institución escolar acolleu ós dous meus fillos na lingua de instalación que lles é propia e desde a que iniciaron a apropiación do mundo. Aínda máis, non resulta infrecuente que a escola actúe en contra. E se María do Cebreiro e Xesús Abelardo -como tantos e tantos alumnos de Galicia- seguen manifestándose en galego en calquera situación, débese certamente a motivacións, estímulo e afectos moi outros dos que imperan no medio educativo que padecen.

Como ensinante con algunha experiencia, dou tamén fe de como na inmensa maioría das aulas do país continúa a romperse igual que antano o vencello idiomático que unha porcentaxe elevada de escolares traen desde a familia e desde o entorno. Así aillada, descontextualizada, a educación fará tábula rasa dos valores culturais a partir dos que un galego se abre ó mundo.

Moi lonxe estamos, pois, da "progresiva galeguización" do ensino postulada na lexislación vixente. Moito máis lonxe aínda de acadármola meta da galeguización real. E vai sendo hora de manifestarmos xa que un sistema educativo que non logra preserva-lo precioso vehículo transmisor da cultura dunha comunidade, da comunidade que forma e á que se debe, ese sistema é pernicioso e perfectamente inútil.

Se algunha reforma lle cómpre urxentemente ó sistema educativo de Galicia, unha desas reformas é a da introducción prioritaria no

mesmo centro da súa actividade das claves culturais do país no que se asenta. Só despois, e a partir delas, deberá aproximar ós escolares -futuras cidadás e cidadáns galegos- a outros pobos e ámbitos, así, por esta orde: culturas hispánicas, europeas e mundiais.

Trátase, nin máis nin menos, dunha inversión radical da perspectiva que hoxe por hoxe impera na maioría dos centros escolares. Mentres isto non suceda, seguiremos tateando, transmitindo información e coñecementos descontextualizados, é dicir, perfectamente inútiles. Seguiremos, tamén, a remolque doutros carros, dominados polo imperio doutras voces e doutros intereses...

Pero nesa recuperación do noso corpo colectivo, nesa inversión da óptica que só nos conduciu á submisión e postración histórica, ocupa o idioma, o verdadeiro espello da cultura, un papel primordial. E sucede que o noso propio idioma, a lingua que nos guía no universo á inmensa maioría dos galegos, non é acollida pola nosa escola co interese e a eficacia que debera. De seguiren así as cousas, nin sequera os futuros homes e mulleres que habitarán Galicia teñen garantida a adquisición e transmisión da nosa lingua, o maior patrimonio que creou o noso pobo.

Creo que chegou a hora de reaccionarmos como ser colectivo; de facer autoexame e proclamarmos que un sistema educativo que non serve ás esixencias nin ós intereses da sociedade onde radica, incumpre o papel básico que ten encomendado e xoga a destruír, a alienarnos. Considero eu que entre todos debemos procurar que mañá os nosos fillos e fillas teñan claras as súas referencias e non se desorienten.

Houbo e hai graves responsabilidades administrativas e políticas -tantas veces por min xa denunciadas- no que respecta ó incumprimento legal en materia de ensino obrigatorio do galego ou da introducción vehicular da lingua, oficial, no sistema. Pero a administración e as instancias políticas non deberan ser sempre o chivo expiatorio, cando son evidentes outras complicidades e culpabilidades da acción educativa, máis de a diario e de tellas abaixo.

Hai serias deficiencias, por exemplo, no tratamento dado ó noso idioma que incumben maiormente ó profesorado e en xeral á desharmonía ou disfunción no goberno dos centros. Así, un non pode dar creto a que existan colexios de EXB, con dous, tres e máis especialistas na área de galego, onde se lles adxudica a impartición da disciplina a profesionais que non o saben nin o falan e -moito máis grave aínda- que están a transmitir nas propias aulas odios idiomáticos abertos e actitudes negativas. E a comunidade escolar, ante o fraude flagrante, achanta e cala. ¿Mostraríase igual de cómplice se isto

mesmo chegase a suceder co castelán, co inglés, coas matemáticas...? Teño serias sospeitas de que non. Lamentablemente, debemos concluir que o mal está en nós mesmos.